

Определение № 9 от 01.10.2024 г. на КС на РБ по к. д. № 21 / 2024 г. (относно недопустимостта на искане за обявяване на частична противоконституционност на чл. 287, ал. 1 от НПК)

Обн. - ДВ, бр. 85 от 08.10.2024 г.

- Чл. 287, ал. 1 от Наказателно-процесуалния кодекс;
- Чл. 127, т. 3 от Конституцията;
- Чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията;
- Чл. 150, ал. 2 от Конституцията;

Конституционният съд в състав: председател: Павлина Панова, и членове: Мариана Карагьозова-Финкова, Константин Пенчев, Филип Димитров, Надежда Джелепова, Атанас Семов, Красимир Влахов, Янаки Стоилов, Соня Янкулова, Борислав Белазелков, Десислава Атанасова, при участието на секретар-протоколита Даниела Иванова разгледа в закрито заседание на 1.10.2024 г. конституционно дело № 21 от 2024 г., докладвано от съдия Надежда Джелепова.

Производството е по чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията на Република България във фазата на произнасяне по допустимост на искането по реда на чл. 19, ал. 1 от Закона за Конституционен съд (ЗКС).

Делото е образувано на 28.05.2024 г. по искане на 16-и състав на Софийския градски съд за установяване на противоконституционност на чл. 287, ал. 1 в частта „по-тежко“ от Наказателно-процесуалния кодекс (обн., ДВ, бр. 86 от 2005 г.; посл. изм. и доп., бр. 39 от 2024 г.) (НПК).

Сезирацията съд твърди и привежда доводи за несъответствие на оспорената разпоредба с чл. 127, т. 3, предл. 2 от Конституцията като резултат от решение на Съда на Европейския съюз (СЕС) от 9.11.2023 г. по дело C-175/22, ECLI:EU:C:2023:844, постановено по преюдициално запитване, отправено от съдебния състав при разглеждане на наказателно от общ характер дело № 369/2021 г. по описа на Софийския градски съд, 16-и състав, което се отнася до тълкуването на чл. 6, § 3 и 4 от Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 г. относно правото на информация в наказателното производство и на чл. 47, ал. 2 от Хартата на основните права на Европейския съюз.

Според вносителя като последица от направения от СЕС извод, че национална съдебна практика, която допуска съдът да постанови акт по същество по правна квалификация, която не е била надлежно предявена на подсъдимия и срещу която той не е могъл да се защитава, независимо че тя се отнася до престъпление, което не е по-тежко наказуемо, не съответства на правото на Европейския съюз, се поражда невъзможност по разглежданото от него наказателно дело да бъде постановена осъдителна присъда с прилагането на закон за същото, еднакво или по-леко наказуемо престъпление, освен ако не бъде уведомен подсъдимият за новата правна квалификация и не му бъде дадена възможност да подготви защитата си.

В искането са изложени аргументи, че съобразно разпоредбите на НПК няма пречка съдът да уведоми подсъдимия за новата правна квалификация, но органът, който може да я „формулира“, е единствено прокурорът в съответствие с предоставеното му съгласно чл. 127, т. 3, предл. 2 от Конституцията правомощие да поддържа обвинението. Съдебният състав посочва, че в резултат на създаденото с решението на СЕС ново правно положение разпоредбата на чл. 287, ал. 1 НПК проявява ограничително въздействие върху правото на прокурора да поддържа обвинението, тъй като не му позволява да го измени, когато се касае за нова правна квалификация на деянието, относима към „не по-тежко наказуемо престъпление“, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението.

Според сезирация съд е необходимо това ограничение да отпадне и прокурорът да има възможност да измени обвинението, „като разшири предмета на делото с твърдение за евентуално прилагане на закон за не по-тежко престъпление" без съществено изменение на установената фактическа обстановка, което съдът официално да приеме, като уведоми подсъдимия и му даде възможност да се защити срещу него, за да бъде надлежно упражнено предоставеното на прокурора от Основния закон правомощие по смисъла на чл. 127, т. 3, предл. 2 от Конституцията.

Конституционният съд, за да се произнесе по допустимостта на искането, съобрази следното:

Искането е направено от субект на инициатива по чл. 150, ал. 2 от Конституцията - съд (съдебен състав по конкретно дело), и е съобразено с изискуемите от чл. 17, ал. 1 и 2 ЗКС и чл. 18, ал. 1 и 2 от Правилника за организацията на дейността на Конституционния съд (ПОДКС) форма и реквизити.

Предмет на искането е установяване на противоконституционност на разпоредба от действащ закон, което е правомощие на Конституционния съд по чл. 149, ал. 1, т. 2 от Конституцията. По същия предмет Конституционният съд не се е произнасял с решение или с определение за недопустимост, поради което не е налице отрицателната процесуална предпоставка по чл. 21, ал. 6 ЗКС.

Разпоредбата на чл. 150, ал. 2 от Конституцията обвързва възможността за сезиране на Конституционния съд със съществуването на несъответствие между закон и Конституцията, което е констатирано в рамките на конкретно съдебно производство и тъкмо неговото разрешаване е причината съдебният състав да се обърне към Конституционния съд. Според възприетото в практиката на Съда разбиране съдебен състав би могъл да поиска установяване на противоконституционност единствено на разпоредби от закона, които имат пряко отношение към предмета на разглеждания от него спор (Определение от 29.04.2014 г. по к.д. № 4 от 2014 г.; Определение от 17.09.2019 г. по к.д. № 9 от 2012 г.). Обосноваването, че поставеният въпрос е от значение за решаване на конкретното дело, е определящо условие за установяване на компетентността на съдебния състав да сезира Конституционния съд, както и на самия Конституционен съд да се произнесе. Както е посочил Съдът в Тълкувателно решение № 3 от 2020 г. по к.д. № 5 от 2019 г., „[в]ъпросът за конституционносъобразността на приложимия по висящото дело закон, независимо от модела на конституционно правосъдие, винаги има преюдициален характер - такъв въпрос не би имало мотив да се поставя и решава, ако отговорът на същия няма да има ефект за разрешаването на правния спор, по повод на който е сезиран Конституционният съд". Съдебният състав би могъл да осъществи конституционносъобразно правосъдната си функция само ако отговорът на поставения въпрос пряко произтича от конкретното дело, поради което сезирането следва да е необходимост, а не само възможност за решаване на конкретния правен спор (Определение № 2 от 2024 по к.д. № 8 от 2024 г.).

Становището на сезирация съд за приложимото право не е обвързващо за Конституционния съд, който има правомощие да извърши самостоятелна преценка дали е компетентен да се произнесе по искането, с което е сезиран. Решаващо условие за допускане на искането за разглеждането му по същество е дали отговорът на поставения въпрос е в кръга на компетентност на Конституционния съд. Съдебният състав излага доводите си относно приложимото право, като се позовава на „законовата невъзможност" на прокурора по чл. 287, ал. 1 НПК да изменя обвинението „с прилагането на закон за не по-тежко наказуемо престъпление, без съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението". Вносителят прави извод, че независимо че този въпрос не се регулира от правото на ЕС, последиците от посоченото от него решение на СЕС са довели до нефункциониране на установения режим за съдебна служебна преквалификация на деянието.

Оспорената разпоредба на чл. 287, ал. 1 от Наказателно-процесуалния кодекс се намира в част четвърта „Съдебно производство“, глава двадесета „Съдебно заседание“. Разпоредбата е приложима в хипотези на събрани в хода на съдебното следствие пред първоинстанционния съд доказателства, които предпоставят съществена промяна във фактическите обстоятелства на деянието, описани в обвинителния акт, или в случаите на прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление.

Съгласно чл. 127, т. 3 от Конституцията само прокуратурата разполага с правомощието да привлича към отговорност лицата, които са извършили престъпление. Това конституционно правомощие на прокуратурата е намерило израз в разпоредбата на чл. 242, ал. 1 НПК, според която, след като завърши разследването, прокурорът повдига обвинение с обвинителен акт, и в разпоредбата на чл. 287, ал. 1 НПК, по силата на която прокурорът повдига ново обвинение, когато в хода на съдебното следствие установи основания за съществено изменение на обстоятелствената част на обвинението или за прилагане на закон за по-тежко наказуемо престъпление. Като оспорва конституционността на разпоредбата в частта „по-тежко“, вносителят твърди, че „актуалната редакция на разпоредбата“ отнема правомощие на прокурора да изменя обвинението с цел прилагане на „закон за не по-тежко наказуемо престъпление“. Този извод аргументира с висящото пред него наказателно дело, като счита, че прокурорът следва да има право да измени обвинението, като посочи нови правни квалификации, които са по-леко наказуеми от възприетите в обвинителния акт.

Сезирацията съд не може да очаква по искане на основание чл. 150, ал. 2 от Конституцията Конституционният съд да се произнесе по въпроси от компетентността на самия сезиращ съд, да замества волята на законодателя със свое решение или да дава указания на Народното събрание каква правна уредба да създава (Определение № 2 от 13.03.2024 г. по к.д. № 8 от 2024 г.).

Направените от вносителя твърдения за противоконституционност се основават на тълкуването на изявлението, направено от прокурора по време на проведеното на 30.01.2024 г. съдебно заседание.

Въз основа на изложените доводи в искането сезирацията съд поставя въпрос от изключителната правораздавателна компетентност на решаващия съдебен състав. Конституционният съд припомня, че не дължи произнасяне по искания, съдържащи въпроси, свързани с присъща правораздавателна дейност, които съдът решава при постановяване на съдебния си акт, доколкото това са въпроси изцяло и единствено в компетентността на сезирацията съд (Определение № 3 от 2024 г. по к.д. № 6 от 2024 г.). В конкретния случай поставеният от сезирацията съд проблем не се отнася до съответствието на закон с Конституцията, а до конституционността на тълкуване и прилагане на приложимия по делото закон.

Съдът намира, че конкретното сезиране не може да постигне заложеното в чл. 150, ал. 2 от Конституцията, а именно - осъществяване на ефективно сътрудничество между сезирацията съд и Конституционният съд с оглед решаването на висящото пред първоинстанционния съд дело в съответствие с постановено от конституционната юрисдикция решение.

Посочените съображения налагат извод, че производството по настоящото дело не следва да премине към преценка по същество, а искането следва да бъде отклонено като недопустимо.

По изложените съображения и на основание чл. 13 ЗКС и чл. 25, ал. 1 и чл. 26, ал. 1 ПОДКС Конституционният съд

ОПРЕДЕЛИ:

Отклонява искането на Софийския градски съд, 16-и състав, за установяване на противоконституционност на чл. 287, ал. 1 в частта „по-тежко“ от Наказателно-процесуалния кодекс (обн., ДВ, бр. 86 от 2005 г.; посл. изм. и доп., бр. 39 от 2024 г.).

Прекратява производството по конституционно дело № 21 от 2024 г.
Връща искането на вносителя заедно с препис от определението.
Председател: Павлина Панова